

Fizyoterapistler için İşlevsel Egzersiz Anatomi ve Fizyolojisi

Baş Editör

Prof. Dr. Fzt. Defne KAYA UTLU

Bölüm Editörleri

Dr. Fzt. Çetin SAYACA

Dr. Fzt. Özden ÖZKAL

Bölüm Yardımcı Editörleri

Uzm. Fzt. Filiz EYÜBOĞLU

Uzm. Fzt. Mahmut ÇALIK

Hipokrat
Yayıncılık

© 2021 Fizyoterapistler için İşlevsel Egzersiz Anatomi ve Fizyolojisi

ISBN: 978-625-7399-23-4

Tüm hakları saklıdır. 5846 ve 2936 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri yasası gereği; bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Hipokrat Yayınevi'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bölümler içinde kullanılan resim ve bilgilerin sorumluluğu o bölümün yazar(lar)ına aittir.

Baş Editör

Prof. Dr. Fzt. Defne KAYA UTLU

Bölüm Editörleri

Dr. Fzt. Çetin SAYACA

Dr. Fzt. Özden ÖZKAL

Bölüm Yardımcı Editörleri

Uzm. Fzt. Filiz EYÜBOĞLU

Uzm. Fzt. Mahmut ÇALIK

Yayıncı

Hipokrat Yayınevi

Grafik-Tasarım

Hipokrat Grafik Tasarım

Baskı - Cilt

Sözkesen Matbaacılık

İvedik Organize 1518. Sokak Matsit İş Merkezi No: 2/40

Tel: (0312) 395 21 10 - Yenimahalle / Ankara

Hipokrat
Yayıncılık

Süleyman Sırrı Cad. No:16/2 Sıhhiye
Tel: (0312) 433 03 05 - 15 ANKARA
www.hipokratkitabevi.com

Kitap Hakkında

iii

Hareketsiz yaşam ve uzun süre sabit pozisyonda oturma başta yüksek tansiyon, kalp krizi, felç, böbrek hastalıkları, demans, diyabet, metabolik sendrom, kanser ve kalp yetmezliği gibi çok sayıda hastalıkla bizi karşı karşıya getirmektedir. Hareketsiz yaşam, Dünya Sağlık Örgütü'ne göre dünyada ölüme yol açan dördüncü önlenebilir felaket olarak sayılmaktadır.

Antik çağların hekimi ve tıbbın kurucusu sayılan Hipokrat, hareket etmek ile sağlık arasındaki ilişkiyi uzun yıllar incelemiş ve gözlemlerini “her bir bireye ne fazla ne eksik, fakat doğru miktarda gıda ve egzersiz sunabilseydik, sağlığın en emin yolunu bulmuş olurduk” şeklinde özetlemiştir. Yine antik çağların filozofu ve akademinin kurucusu sayılan Eflatun, “hareket eksikliği her insanda iyi kondisyonu yok eder, hareket ve metodolojik fiziksel egzersiz ise onu korur ve sürdürülebilmesini sağlar” sözüyle günümüz egzersiz yaklaşımlarına ışık tutmuştur.

İlk çağlardan bugüne, yaradılışıyla insan vücuduna hediye edilen ve o zamandan bugüne temel gereksinimlerinden biri olan hareket; günümüzde egzersiz ve fiziksel aktivite ile başlıkları altında şekillenmiş, insan vücudunun “işlenip paslanmamasını” sağlayan mükemmel birer koruyucu, ucuz, kolay uygulanabilir ilaç hâline gelmiştir.

Dünya ve Türkiye’de bir ilk olan bu kitap, koruyucu ve tedavi edici egzersiz mesleklerinin temel taşı olarak gören fizyoterapistler için önemli bir kaynak olacaktır. Fonksiyonel egzersiz bilgisinin temelini oluşturan egzersiz anatomi ve fizyolojisini klinik vaka örnekleri ve işlev odağı üzerinden anlatan bu kaynağın hayırlı olmasını dilerim.

Prof. Dr. A. Saim Kılavuz

Bursa Uludağ Üniversitesi Rektörü

Bursa, 2021

Kitap Hakkında

2000'li yılların başında Ortopedik Rehabilitasyon alanına olan ilgisi ile Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Programında Yüksek Lisans eğitimine başlayan ve ardından doktora tezi sürecindeki birlikteliğimizle egzersiz konusundaki bilgi ve becerisini gerek tez gerekse TÜBİTAK projesi kapsamında aldığı eğitimlerle tamamlayan Dr. Kaya Utlu bugün Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon alanının kazanılmış nadide öğretim üyelerinden biridir.

Prof. Dr. Defne Kaya Utlu lisans, yüksek lisans ve doktora eğitim süreçlerinde benden aldığı derslerde azmi ve sorumluluğu ile hep başarılı çizgiyi yakalamış ve alanda bilgisini hep zenginleştirmiştir. Her zaman konservatif veya cerrahi sonrası rehabilitasyon programlarının reçetelendirilmesi ve düzenlemesine derin bir sevgisi oldu, bu yüzden lisans derecesinde aldığı egzersiz fizyolojisi ve ortopedik rehabilitasyona büyük ilgisi ile mezuniyet sonrası genç fizyoterapistlerin mesleki kazanımlarına destek vererek işlevsel egzersiz programlarını öğretme heveslisi oldu. Bu davranışı her zaman fizik tedavi ve rehabilitasyon camiası kadar ortopedistler arasında da takdir topladı.

Profesörlük sürecine kadar birçok üniversitedeki öğretim üyeliği tecrübesi ile fizyoterapistlerin ihtiyacı olan işlevsel egzersiz, anatomi ve fizyolojisi için gerekli olan bilgi ve tecrübelerini paylaşarak; genç fizyoterapistlerle birlikte bu değerli kitabı hazırladı. İçeriği ile hem fizyoterapi öğrencilerinin hem de fizyoterapistlerin elinin altında olması gereken bir kitap olmuştur. Dr. Kaya Utlu'yu ve kitabın hazırlanmasına destek veren tüm meslektaşlarımı kutluyor, fizik tedavi ve rehabilitasyon alanına güncel bilgilerle ışık tutacak bu kitap; egzersiz reçetesinin hazırlanması, egzersize özgü kas-iskelet sistemi anatomisi, fizyolojisi ve fizyoterapistlerin bilmesi gereken harekette beslenme ve besin takviyeleri gibi önemli konuları içermektedir.

Bu kitabın amacı ortopedik rehabilitasyon alanındaki fizyoterapistleri **İşlevsel Egzersiz** felsefesine alıştırmak ve onlara bu egzersiz programlarını kas-iskelet sistemi problemlerinde terapötik egzersiz olarak nasıl kullanacağını öğretmektir.

Bu kitaptaki metodoloji ve kanıta dayalı yaklaşımın yanı sıra sunulan vücut sistemlerinin egzersiz adaptasyonlarına yaklaşımlarının detaylı anlatılması çok çarpıcıdır. Tüm bu özellikleri ile kitap klinikte ve sahadada çalışan ve çalışacak olan tüm genç fizyoterapistler için kolay anlaşılır ve alanda kolay uygulanabilir bilgi içermesi nedeniyle yararlı olacağı düşüncesindeyim.

Bu değerli kitabın hazırlanmasında titizlikle çalışan ve fizik tedavi ve rehabilitasyon alanına kazandıran Prof. Dr. Defne Kaya Utlu ve tüm yazar kadrosunu tebrik eder başarılar dilerim.

Prof. Dr. Gül Baltacı

Ankara, 2021

Değerli Meslektaşlarımız ve Sevgili Öğrencilerimiz,

Yaşama hareket ve sağlık katan biz fizyoterapistlerin, hastalıkların tedavisinde ve sağlığı geliştirmede en büyük silahımız hiç şüphesiz egzersiz. İşlevsel egzersiz yaklaşımları ise, egzersiz reçetemizi bireyin günlük yaşamda sıkça yaptığı hareketlere veya sporunun spor dalına göre uyumlandırarak fiziksel performansını ve günlük yaşam aktivitelerini daha etkin kılmamızı sağlamaktadır.

İşlevsel egzersiz eğitimi, duş alma veya giyinme gibi kişisel bakımdan tutun temizlik, yemek veya bahçe işi yapma gibi ev işlerine kadar günlük yaşam aktiviteleri iyileştirmeyi/geliştirmeyi amaçlamaktadır. Neredeyse tamamımız her gün yataktan kalkıp giyinmek, yemek yeme ve kişisel bakım gibi temel şeyleri düzenli olarak yapmak zorunda olsak da, günlük yaşam aktivitelerimiz farklı alışkanlık ve yaşam tarzlarımız nedeniyle kişiden kişiye göre değişmektedir.

Bu nedenle işlevsel egzersiz eğitimi de herkes için farklı tasarlanmalıdır. Fizyoterapistler işlevsel egzersiz reçetesini tasarlarlarken, fiziksel aktivite seviyesini sınırlayan geçirilmiş yaralanma veya cerrahileri, genel sağlık durumunu, kassal kuvvet, dayanıklılık ve gücü, aerobik kapasiteyi ve günlük yaşamda hastanın yapması gereken aktiviteleri dikkate almalıdır. İşlevsel egzersiz reçetesi hem hastanın geçirmiş olduğu yaralanma veya cerrahi nedeniyle kırılgan yönlerine hem de hastanın spor/egzersiz geçmişi, sağlıklı beslenme alışkanlıkları gibi güçlü yönlerine göre özelleştirilmelidir.

Kitap dört farklı başlıktan oluşmaktadır: İşlevsel egzersiz tanım, tip ve reçetesi, egzersize özgü kas-iskelet sistem anatomisi, egzersize özgü sistemler fizyolojisi ve kas-iskelet sistemi için beslenme. İşlevsel egzersiz tanım, tip ve reçetesi kapsamında egzersiz ve fiziksel aktivite kavramlarını, egzersiz tiplerini ve reçete oluşturma başlıklarını anlattık. İşlevsel egzersize özgü kas-iskelet sistem anatomisi başlığı altında, anatomi bilgilerimizi kasların görev ve işlevleri, anatomik yapıların palpasyonu ve eklem hareketinde görev alan kasların çalıştığı kanıta dayalı egzersizler ile süsledik. İşlevsel egzersize özgü sistemler fizyolojisi içeriğini, her bir sistemin egzersize uyumu hem temel egzersiz fizyolojisi bilgileri hem de sağlıklı ve her bir sistemi tutan hastalığa sahip bireylerin değerlendirme ve tedavi başlıkları oluşturmaktadır. Son olarak özel konular bölümünde ise denge, koordinasyon ve propriyosepsiyon başlığı ile yaralanma veya cerrahi sonrası uygulanan rehabilitasyon sürecinde iyileşmeyi etkileyen ve egzersiz/spor sırasında fiziksel performansı geliştirmeye destek olan beslenme/ besin takviyelerine yer verdik.

Hem öğrenciliğimiz hem de akademisyenliğimiz süresince büyük eksikliğini hissettiğimiz konulardan oluşan bu kitabı tasarlarlarken amacımız, tanımlanmış bir hareket problemini çözen ve hastaya özgü çeşitlendirilebilen işlevsel tedavi edici egzersizler planlayan ve uygulayan fizyoterapistlere, başucu kaynağı oluşturmaktı. Bu kitabın meslektaş ve öğrencilerimize yeni ufuklar açmasını ve keyifle okunmasını diliyoruz.

Editörler adına

Prof. Dr. Defne KAYA UTLU

2021

Zorlu ama bir o kadar da keyifli yürüdüğüm akademik yolculuğumda çok güzel anılar, dostluklar, meslektaşlar ve öğrenciler biriktirdim. Bu yolculukta yaşadığım hikâyeler beni çoğu zaman zorladı, öğretileri ise her zaman daha iyisini ve daha güzelini yapmaya itti, beni büyüttü ve geliştirdi. Derslerimi, makalelerimi, konuşmalarımı ve kitap/kitap bölümlerimi her zaman, öğrenciyken “keşke şöyle olsaydı” dediğim gibi hazırlamaya/anlatmaya/yazmaya gayret ettim.

Akademik hayatımın 22.yılında tam da böyle bir eserin baş editörlüğünü üstlenmek ve harika bir ekiple çalışmak benim için çok anlamlı. Müsaadenizle bazı teşekkürlerimi burada sıralamak istiyorum...

Ülkesini seven, dürüst, çalışkan ve iyi bir insan olmam için, büyük fedakârlıklarla ve sevgi dolu bir ortamda beni yetiştiren biricik annem Ayşe KAYA, kendisi gibi akademisyen olmam için beni yönlendiren çoğu zaman akıl hocam olan canım babam Zekeriya KAYA ve hem güzel bir anne hem iyi bir hekim hem de iyi bir akademisyen olan hayatımın en güzel hediyesi kız kardeşim Fatma Duygu KAYA YERTUTANOL’a,

Güzel yazıları ile kitaba değer katan Rektörüm Prof. Dr. Sayın Saim KILAVUZ’a ve hem egzersiz fizyolojisi dersini sevmemizi sağlayan hem de her daim genç akademisyenleri sonsuz desteğiyle sarıp sarmalayan Prof. Dr. Sayın Gül BALTACI hocama,

Kitabın fikir aşamasından basımına kadar canla başla çalışan, yol arkadaşlarım ve hocaları olmakta her zaman gurur duyduğum ekibimin vefalı, çalışkan, vatanperver ve güzel kalpli akademisyenleri Çetin SAYACA, Özden ÖZKAL, Filiz EYÜBOĞLU ve Mahmut ÇALIK’a

Bu kadar zor bir kitabın oluşmasında inanılmaz emek harcayan, meslektaş ve öğrencilerimize ışık tutacak bu başucu kitabının oluşmasındaki gayretleri için genç akademisyenlerden oluşan bölüm yazarlarına,

Eğitim ve akademik hayatımda beni yetiştiren, yürüdüğüm yola ışık tutan ve mesleğimde buzkranı olan Hacettepe Üniversitesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Fakültesindeki değerli hocalarıma,

Bitmeyen heyecan, enerji ve öğrenme istekleri ile beni daima üretmeye sevk eden tüm öğrencilerime,

Kitabın ilk aşamasından basımına kadar desteklerini esirgemeyen Hipokrat Yayınevi’nden Sayın Ali ÇELİK ve dizgi sırasındaki tüm nazımızı çeken Sayın Hüseyin ÇAĞLIKASAP’a,

Attığım her adımda yanımda olduğunu ve benimle gurur duyduğunu hissettiren, sevgisi ile sarıp sarmalayan, bakış açısıyla yaşamımdaki çoğu değişimi gerçekleştirmemi sağlayan canım eşim Ceyhan UTLU’ya,

Beni bir bilim insanı olarak yetiştiren bu topraklara, bir kadın olarak bağımsız bir ülkede üreten ve çalışan bir akademisyen olabilmem için canlarını hiçe sayan başta Ulu Önderim Mustafa Kemal ATATÜRK ve silah arkadaşları olmak üzere tüm gazi ve şehitlerimize,

sonsuz şükran ve teşekkürlerimi sunarım.

Bilimin ve iyiliğin yolunuzu her daim aydınlatması dileğiyle...

Prof. Dr. Defne KAYA UTLU

Bursa, 2021

Teşekkür

İrfan ordusunun bir neferi olmak, memleketim ve insanlığa hizmet edebilmek için çıktığım bu yolculukta;

Her daim adaletli olan, vicdanının sesini duyan ve zorluklar karşısında eğilmeden dimdik durabilen bir birey olmam için, tüm güçlülere göğüs geren ve beni de kendileri gibi yetiştiren, haklarını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim sevgili annem ve rahmetli babama,

Bu güzel kitabın ve diğer kıymetli eserlerimin ortaya çıkmasında, birlikte geçirebileceğimiz güzel zamanlarından feragat ettirdiğim sevgili eşim Nurhan'a ve kıymetli balalarım Doruk ile Beren'e,

Akademik hayatımda, yollarımızın keşiştiği günden beri, beni sabırla hâlâ yetiştirmeye çalışan ve desteğini her zaman yanımda hissettiğim kıymetli hocam, ablam Prof. Dr. Defne Kaya Utlu'ya,

Meslektaşlarım ve tüm öğrencilerimizin eğitim ve meslek hayatları boyunca başucu kitabı olarak bulduracaklarına gönülden inandığım bu kıymetli eserin ortaya çıkmasında, sürecin başından sonuna kadar her satırı ilmek ilmek işleyerek büyük emek harcadıklarına ve her daim irfan ordusunun birer neferi olduklarına şahit olduğum kıymetli ekip arkadaşlarım Dr. Öğr. Üyesi Özden Özkal'a, Uzm. Fzt. Filiz Eyüboğlu'na ve Uzm. Fzt. Mahmut Çalık'a,

Bu güzel vatanda kök salmamızı sağlayan başta Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK olmak üzere tüm gazi ve şehitlerimize, sonsuz teşekkürlerimi arz ederim...

Dr. Fzt. Çetin SAYACA

Bursa, 2021

Teşekkür

xi

“Kendim gibi” genç fizyoterapist/akademisyen yazarların özelleştikleri alanlardaki bilgi ve klinik tecrübelerini paylaşarak ilmek ilmek dokuduğu kitabımızı bilim dünyası ile paylaşıyor olmanın gururu içerisindeyim.

İlk editörlük deneyimimi böylesi bir kitap ile tecrübe etme imkânını sunan ve bu süreçte tüm bilgi, birikim ve tecrübelerini paylaşarak içtenlikle yol gösteren Prof. Dr. Defne Kaya UTLU'ya, kitabın tek bir sayfa taslağından mevcut hâline gelme sürecinin tüm aşamalarında birlikte çalıştığım değerli çalışma arkadaşlarım Dr. Fzt. Çetin SAYACA'ya, Uzm. Fzt. Filiz EYÜBOĞLU'na ve Uzm. Fzt. Mahmut ÇALIK'a, desteğini her zaman hissettiğim, Ankara'nın bana en güzel hediyesi, ablam Doç. Dr. Hilal KEKLİCEK'e, kitabın oluşturulmasına büyük bir özveri katkı veren tüm değerli yazarlara, “Fizyoterapistler İçin İşlevsel Egzersiz Anatomi ve Fizyolojisi” konularını içeren dilimizde yazılmış bir kitabın gerekliliğine dair geri dönüş veren öğrencilere ve kitabın tüm aşamalarındaki sabır ve destekleri için Hipokrat Kitabevi'ne teşekkürlerimi sunarım.

Benim bugünlere gelmemi sağlayan, hayattaki en değerli varlıklarım, tüm başarılarımın mimarı olan biricik anneme ve canım babama, bir kadın olarak bilim dünyasında var olmamızı sağlayan ve yolumuza ışık tutan Ulu Önderimiz Mustafa Kemal ATATÜRK'e sonsuz şükran ve minnetle.

Dr. Fzt. Özden ÖZKAL

Bursa, 2021

Teşekkür

Akademik bilgi ve deneyimiyle her zaman yanımda olan ve bu kitabın oluşmasına önderlik eden Prof. Dr. Defne KAYA UTLU'ya,

Birlikte çalışmaktan keyif aldığım, büyük bir özveri ve titizlikle çalışarak bu kitaba emek veren Dr. Fzt. Çetin SAYACA, Dr. Fzt. Özden ÖZKAL ve Uzm. Fzt. Mahmut ÇALIK'a,

Bu kitapta hiçbir karşılık beklemeden güncel bilgi ve deneyimlerini paylaşan bölüm yazarlarına, ilgi ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili annem, babam ve kardeşlerime,

Yoğun akademik hayatım içinde anlayışla her zaman yanımda olduğunu hissettiren eşime ve gülüşüyle enerji dolduğum kızıma,

'Hayatta en hakiki mürşit ilimdir' diyerek bilime verdiği önemi her fırsatta dile getiren ve bilim dünyasında yer almamızı sağlayan Ulu Önder Mustafa Kemal ATATÜRK'e bütün kalbimle teşekkür ederim.

'Fizyoterapistler için İşlevsel Egzersiz Anatomi ve Fizyolojisi' kitabının bu mesleğe gönül vermiş tüm meslektaşlarıma, öğrencilere ve bilim dünyasına katkı sağlaması ve ışık olması dileğiyle...

Uzm.Fzt. Filiz EYÜBOĞLU

İstanbul, 2021

Teşekkür

xiii

“Fizyoterapistler İçin İşlevsel Egzersiz Anatomi ve Fizyolojisi” kitabının mesleğimize kazandırılmasında bizlere yol gösteren ve sürecin başından sonuna kadar liderlik eden Prof. Dr. Sayın Defne KAYA UTLU hocama,

Meslektaşlarım ile fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü öğrencileri için mesleki bir başyapıt olacağına inandığım bu kitabın hazırlanmasında emeği geçen ekip arkadaşlarım Dr. Fzt. Çetin SAYACA, Dr. Fzt. Özden ÖZKAL ve Uzm. Fzt Filiz EYÜBOĞLU ile tüm bölüm yazarlarına,

Hayatımın her aşamasında beni destekleyen ve yanımda olan canım aileme,

Desteğini hayatımın her anında hissettiren, kitabın hazırlanması sürecinde de sevgisi ve anlayışıyla bana sonsuz destek veren, sevgili eşim Meryem ÇALIK'a ve canım kızım Zeynep ÇALIK'a teşekkür ederim.

Bilime verdiği önemle toplumun her alanında var olmamızı sağlayan Büyük Önder Mustafa Kemal ATATÜRK'e ve silah arkadaşlarına, bu güzel ülke için bilim üretebilmemizi sağlayan tüm şehitlerimize ve gazilerimize saygı ve minnetle...

Uzm. Fzt. Mahmut ÇALIK

İstanbul, 2021

Kitap Editörleri Hakkında

XV

Prof. Dr. Fzt. Defne KAYA UTLU

23 Aralık 1976 yılında Cide/Kastamonu’da doğmuştur. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Bölümü’nü 1999’da bitirdi. Aynı yıl, Hacettepe Üniversitesi’nde lisansüstü eğitimine ve araştırma görevlisi olarak Erken Ortopedik Rehabilitasyon Ünitesi’nde çalışmaya başladı. Ekim 2002 yılında **“Yüksek Voltaj Kesikli Galvanik Stimulasyon ve Patellar Bantlamanın Patellofemoral Ağrı Sendromu Üzerine Etkisi”** konulu tezini tamamlayıp bilim uzmanlığını alarak doktora programına başladı. 2007-2008 yıllarında, Birleşik Krallık’ın onursal araştırmacısı olarak, Manchester Üniversitesi Center For Rehabilitation Science’da yürütülen “Optimizing Physiotherapy in the Treatment of Patellofemoral Pain Syndrome” konulu üniversite projesinde ve kendi tasarımı olan dizliğin patellofemoral ağrı sendromlu hastaların kas inhibisyonu üzerine etkinliğini araştırdıkları projede araştırmacı olarak çalıştı.

2008’de **“Patellofemoral Ağrı Sendromunda Kas Kuvveti, Fonksiyonel Endurans, Koordinasyon ve Propriyosepsiyon”** konulu tezini bitirerek doktorasını tamamladı. Eylül 2008’de Münih Teknik Üniversitesi “Abteilung und Poliklinik für Sportorthopädie des Klinikumrechts der Isar der TUM” da rotator kılıf ve medial patellofemoral ligament cerrahisi sonrası fizyoterapi üzerine çalıştı.

Sports Health dergisinde yayımlanan **“The Effect of an Exercise Program in Conjunction With Short-Period Patellar Taping on Pain, Electromyogram Activity, and Muscle Strength in Patellofemoral Pain Syndrome”** isimli makalesi 2010 yılında **“Avustralya Spor Komisyonu”** tarafından okunması gereken 100 makale arasına seçilmiştir.

2010 ve 2012 yıllarında ikişer ay Manchester Üniversitesi Centre for Rehabilitation Science Arthritis Research UK ‘de gözlemci olarak çalıştı. 12-16 Ekim 2010 tarihlerinde Antalya’da düzenlenen X. Türk Spor Yaralanmaları, Artroskopi ve Diz Cerrahisi kongresinde **“Profesyonel basketbol oyuncularında propriyosepsiyon, kas kuvveti ve serbest atış yüzdesi arasındaki ilişki”** başlıklı çalışması ile uzun süredir verilmeyen **“en iyi sözel sunum & genç araştırmacı destek ödülü”**nü almıştır. 2009 yılında Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Spor Hekimliği’nde öğretim görevlisi olarak çalışmaya başlamıştır. Dr. Kaya Utlu, 2013 yılında Doçent, 2018 yılında Profesör unvanını almıştır. 32’si SCI’da taranan dergilerde yayımlanan çok sayıda uluslararası ve ulusal yayını, 28’i yabancı dilde 30’u anadilde yazılmış çok sayıda kitap bölüm yazarlığı bulunmaktadır. 2017 yılında Erasmus kapsamında Manchester Metropolitan Üniversitesi ve Manchester City Futbol Kulübünde (İngiltere), 2019 yılında South-West Üniversitesinde (Bulgaristan) eğitimci olarak bulunmuştur.

OMICS Group International tarafından hazırlanan ve şu an basım aşamasında olan **“Proprioception: The Forgotten Sixth Sense”** isimli İngilizce kitabın editörü ve yazarlarından. Ayrıca Springer-Verlag tarafından ikinci edisyonu yayımlanan **“Sports Injuries - Prevention, Diagnosis, Treatment and Rehabilitation”** isimli İngilizce kitabın yardımcı editörlerinden ve yazarlarından. Springer tarafından Mayıs 2018 tarihinde yayımlanan **“Proprioception in Orthopaedics, Sports Medicine and Rehabilitation”** kitabın baş editörüdür.

Dr.Kaya Utlu, Türkiye Spor Yaralanmaları, Artroskopisi ve Diz Cerrahisi Derneği'nin Ortopedik Rehabilitasyon & Spor Hekimliği, Propriyosepsiyon ve Çoklu Merkez Çalışma alt çalışma gruplarının kurucu üyesidir.

Dr.Kaya Utlu, 2015-2020 yılları arasında Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizyoterapi Rehabilitasyon Kurucu Bölüm Başkanı, 2017-2020 yılları arasında Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Fizyoterapi Rehabilitasyon Kurucu Program Başkanı ve 2015-2020 yılları arasında Üsküdar Üniversitesi Fizyoterapi Rehabilitasyon Uygulama, Eğitim ve Araştırma Merkezi (ÜSFİZYOTEM) bünyesinde açılan NP Feneryolu Tıp Merkezi içinde yer alan Fizyoterapi Rehabilitasyon Merkezi Kurucu Müdürü olarak çalışmıştır. Dr.Kaya Utlu, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi bünyesinde 2016-2018 yılları arasında dekan yardımcılığı, 2017-2020 yılları arasında Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Etik Kurul Üyeliği yapmıştır.

Dr. Kaya Utlu hâlen, Bursa Uludağ Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizyoterapi Rehabilitasyon Kurucu Bölüm Başkanı olarak görev yapmaktadır.

İlgi alanları: Patellofemoral ağrı sendromu (ön diz ağrısı), ön çapraz bağ yaralanmaları ve cerrahisi, kıkırdak sorunları ve cerrahisi, menisküs yaralanma ve cerrahisi, omuz rotator kılıf patolojileri ile aşıl tendon yaralanma ve cerrahisi sonrası spor ve ortopedik rehabilitasyon teknikleri, işlevsel klinik egzersiz teknikleri, biyomekanik, yürüyüş ve hareket analizi.

Dr.Kaya Utlu'nun editörlük deneyimleri aşağıda sıralanmıştır:

Dergi Editörlükleri:

1. Türk Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi, Editör Yardımcılığı: 2013-2017. (TR-ULAKBİM).
2. Muscle, Ligaments and Tendons Journal, Editör Kurul Üyeliği, 2015- Halen. (E-SCI).
3. Biomed Research International, Akademik Editör, 2019-Halen. (SCI).

Kitap Editörlükleri:

1. **Baş Editör:** Kaya D, Yosmaoglu HB, Doral MN. "Proprioception in Orthopaedics, Sports Medicine and Rehabilitation". Springer International Publishing, Sayfa Sayısı: 188, 2018. ISBN: 978-3-319-66639-6.
2. **Editör:** Kaya D. "Proprioception: The Forgotten Sixth Sense". OMICS Group eBooks, 2016. ISBN: 978-1-63278-018-8.
3. **Editör Yardımcısı:** "Sports Injuries." Editörler: Doral MN, Karlsson J- Springer Verlag, Sayfa Sayısı:3295, 2015. Berlin Heidelberg. ISBN:978-3-642-36568-3.
4. **Çeviri Editörleri:** Sahin B, Kaya D. "Özet Kaslar Kitabı", Sayfa Sayısı:312, İstanbul Tıp Kitabevi, 2020, İstanbul. ISBN: 9786057607850.
5. **Editörler:** Mehmet Aşık, Defne Kaya, İrem Düzgün, Gökhan Polat. "Sık Yapılan Ortopedik Ameliyatlar ve Rehabilitasyon Yaklaşımları." Sayfa Sayısı: 616, İstanbul Tıp Kitabevi, 2021, İstanbul. ISBN: 9786257291262.
6. **Baş Editör:** Defne Kaya Utlu. "Fizyoterapistler İçin İşlevsel Egzersiz Anatomi ve Fizyolojisi." Hipokrat Yayınevi, 2021, Ankara. ISBN: 978-625-7399-23-4.
7. **Çeviri Baş Editörü:** Defne Kaya Utlu. "Fonksiyonel Eğitim El Kitabı." Hipokrat Yayınevi. 2021, Ankara. (Basım Aşamasında).

Dr. Fzt. Çetin SAYACA

1982 İstanbul doğumlu **Çetin SAYACA**, 2003 yılında Hacettepe Üniversitesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü'nden mezun olmuştur. Sayaca, 2011 yılında İstanbul Haliç Üniversitesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümünde “**Sağlıklı Gençlerde Ayak Bileğine Uygulanan Farklı Kinesiotape Uygulamalarının Statik Denge Üzerine Anlık Etkileri**” konulu tezini bitirerek yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Ocak 2018’de Hacettepe Üniversitesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümünde “**Yutma Bozukluklarının Rehabilitasyonunda Proprioseptif Nöromusküler Fasilitasyon Tekniğinin Etkisinin Araştırılması**” konulu tezini bitirerek doktorasını tamamladı. Ayrıca, 2008 yılında Anadolu Üniversitesi Sağlık Kurumları Yönetimi Ön Lisans Programından, 2010 yılında Anadolu Üniversitesi İşletme Lisans Bölümünden, 2014 yılında da Anadolu Üniversitesi Adalet Ön Lisans Programından mezun olmuştur.

2003-2004 ve 2005-2014 yılları arasında Acıbadem Kadıköy Hastanesi’nde klinisyen fizyoterapist olarak çalışmıştır. 2004-2005 yılları arasında Kasımpaşa Deniz Hastanesi Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Kliniği’nde yedek subay olarak vatani görevini tamamlamıştır. 2014-2016 yılları arasında Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü’nde ve 2016-2018 yılları arasında Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü’nde Öğretim Görevlisi, 2018-2020 yılları arasında Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü’nde Dr. Öğretim Üyesi, 2016-2020 yılları arasında NP Kalamış Tıp Merkezi’nde Oral Motor Bozuklukları ve Nörolojik Rehabilitasyon Ünitelerinde sorumlu öğretim üyesi olarak çalışmıştır. 2020 yılından itibaren de Bursa Uludağ Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü’nde Öğr. Gör. Dr. olarak çalışmaktadır.

Dr. Sayaca, 2014 yılında öğretim görevlisi olarak başladığı akademik kariyerinde 7’si SCI/-E’de taranmak üzere 20’nin üzerinde yayınlanmış ulusal ve uluslararası bilimsel çalışması, 18 adet ulusal ve uluslararası kitaplarda yayınlanmış kitap bölümü ve 45’in üzerinde ulusal ve uluslararası kongrelerde sunulmuş bildirisi bulunmaktadır.

İlgi alanları: Oral-motor rehabilitasyon, geriatrik rehabilitasyon, işlevsel klinik egzersiz teknikleri.

Dr. Fzt. Özden ÖZKAL

22 Eylül 1987 yılında Balıkesir’de doğdu. 2010 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu’ndan mezun oldu. 2010-2012 yılları arasında özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde, 2012-2014 yılları arasında ise İstanbul Kartal Koşuyolu Yüksek İhtisas Eğitim ve Araştırma Hastanesi kardiyovasküler cerrahi yoğun bakım ünitesinde fizyoterapist olarak görev aldı. Aynı hastanede Türkiye’deki ilk başarılı akciğer naklini gerçekleştiren ekip ve alanında deneyimli kalp nakil ekibi ile nakil öncesi/sonrası fizyoterapi üzerine klinik çalışmalarda bulundu. 2013 yılında Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Kardiyopulmoner Fizyoterapi-Rehabilitasyon Programı’ndan **“Yanık olgularında yanık şiddetine göre mekik yürüme testine kardiyovasküler yanıtlar”** başlıklı tezi ile bilim uzmanlığını aldı. 2014 yılında Hacettepe Üniversitesi Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Fakültesi’nde doktora eğitimine ve araştırma görevlisi olarak göreve başladı. 2014-2016 yılları arasında Ortez ve Biyomekanik ve Kardiyopulmoner Rehabilitasyon Ünitelerinde klinik ve akademik çalışmalarda bulundu. 2016 yılında aynı fakültede Yanık Ünitesi kurulumunda görev aldı. 2018 yılında Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Programı’ndan **“Alt ekstremite yanık yaralanması olan bireylerde akut dönemde uygulanan farklı yürüme eğitimlerinin fiziksel fonksiyonlara etkisinin incelenmesi”** başlıklı tezi ile doktora derecesini aldı. 2020 yılına dek Hacettepe Üniversitesi’nde yanık rehabilitasyonu, kardiyopulmoner rehabilitasyon, yürüme ve biyomekanik alanlarında klinik ve akademik çalışmalarda bulundu. 10’u SCI/SCI-E’de taranan dergilerde olmak üzere farklı ulusal/uluslararası indeksli dergilerde yayımlanmış makaleleri ve kitap bölümleri vardır. Dr. Fzt. Özkal, 1’i alt yapı olmak üzere 4 tane bilimsel araştırma projesinde araştırmacı olarak görev almıştır. Türkiye Fizyoterapistler Derneği, Türk Toraks Derneği, European Respiratory Society ve European Burns Association üyesidir. 2020 yılından itibaren Bursa Uludağ Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmaya devam etmektedir.

İlgi alanları: Yanık rehabilitasyonu, yürüme analizi, kardiyopulmoner fizyoterapi ve rehabilitasyon, egzersiz fizyolojisi, yoğun bakımda fizyoterapi ve rehabilitasyon, akciğer ve kalp transplantasyonunda pulmoner rehabilitasyon.

Uzm. Fzt. Filiz EYÜBOĞLU

Filiz Eyüboğlu 1987 yılında Konya'da doğdu. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Bölümü'nü 2009'da bitirdi. 2013 yılında *"Farklı fenotipteki kronik obstruktif akciğer hastalarında fonksiyonel statinin karşılaştırılması"* konulu tezini tamamlayıp bilim uzmanlığını aldı. Ulusal ve uluslararası kongrelerde sözlü ve poster bildirileri bulunmaktadır. 'Kardiyopulmoner Egzersiz Testi' konusunda yurtiçi ve yurtdışı eğitimlere katılan Filiz Eyüboğlu'nun uluslararası kitaplarda bölüm, SCI ve TR Dizininde taranan dergilerde makale yazarlıkları bulunmaktadır. 2020 yılında 200 saat 'Yoga Alliance' onaylı yoga eğitmenlik eğitimini tamamlamış ve çalışmalarını yoga konusunda yoğunlaştırmıştır. On iki yıl boyunca çeşitli hasta grupları ile çalışan ve özellikle 'Kardiyopulmoner Rehabilitasyon' alanına gönül vermiş bir fizyoterapisttir. 2017 yılından beri Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak çalışmakta aynı zamanda da Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Kardiyopulmoner Rehabilitasyon Anabilim Dalı'nda doktora eğitimine devam etmektedir. Türkiye Fizyoterapistler Derneği, Türk Toraks Derneği ve European Respiratory Society üyesidir. Evli ve bir kız çocuğu annesidir.

İlgi alanları: Kardiyopulmoner fizyoterapi ve rehabilitasyon, yoğun bakımda fizyoterapi ve rehabilitasyon, egzersiz fizyolojisi, klinik yoga ve farkındalık.

Uzm. Fzt. Mahmut ÇALIK

24 Mart 1987`de Eynesil/Giresun`da doğmuştur. İlk, orta ve lise öğrenimini Giresun`da tamamladı. 2009`da İstanbul Üniversitesi Matematik Bölümü`nden, 2014 yılında ise Hacettepe Üniversitesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü`nden mezun oldu. Ağustos 2018`de “*Kısmi ve Tam Kat Supraspinatus Yırtıklarında Omuz Propriyosepsiyonu*” konulu tezini tamamlayıp bilim uzmanlığını alarak doktora programına başlamış ve halen Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Spor Fizyoterapistliği programında doktora eğitimine devam etmektedir.

Mahmut Çalık, 2015 Nisan ayında Türkiye Tekerlekli Sandalye Basketbol Erkek A Milli Takımı Fizyoterapistliği görevine başlamıştır. İngiltere`de düzenlenen 2015 Tekerlekli Sandalye Basketbol Avrupa Şampiyonası`nda, Brezilya`da düzenlenen 2016 Rio Paralimpik Oyunları`nda, İspanya`da düzenlenen 2017 Tekerlekli Sandalye Basketbol Avrupa Şampiyonası`nda, Polonya`da düzenlenen 2019 Tekerlekli Sandalye Basketbol Avrupa Şampiyonası`nda ve Japonya`da düzenlenen 2020 Tokyo Paralimpik Oyunları`nda A milli takım kadrosunda fizyoterapist olarak görev yapmıştır.

Springer tarafından Mayıs 2018 tarihinde yayımlanan “**Proprioception in Orthopaedics, Sports Medicine and Rehabilitation**” ve Academic Press tarafından Mart 2020 tarihinde yayımlanan “**Comparative Kinesiology of the Human Body**” kitaplarının bölüm yazarlarındandır. Mahmut Çalık`ın SCI ve TR Dizininde taranan dergilerde makale yazarlıkları da bulunmaktadır.

Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü`nde 2015-2019 yılları arasında araştırma görevlisi, 2019-2021 yılları arasında öğretim görevlisi olarak ve 2018-2021 yılları arasında NP Feneryolu Tıp Merkezi`nde Ortopedik Rehabilitasyon ve Sporcu Sağlığı bölümlerinde fizyoterapist olarak görev yapmıştır. Evli ve bir çocuk babasıdır.

İlgi alanları: Omuz rotator kılıf yaralanmaları ve cerrahisi, omuz instabilite ve cerrahisi, manuel terapi, baş ağrısı ve tedavisi, disk hernileri ve tedavisi, kronik ağrı ve tedavisi, işlevsel klinik egzersiz teknikleri, kas iskelet sistemi anatomisi, spor yaralanmaları sonrası rehabilitasyon.

Katkıda Bulunanlar

xxi

Abdulhamit TAYFUR, Uzm. Fzt.

Queen Mary Londra Üniversitesi,
Spor ve Egzersiz Fizyoterapisi Bölümü Doktora Öğrencisi,
Londra, Birleşik Krallık

Aslıhan ÇAKMAK, Arş. Gör. Uzm. Fzt.

Hacettepe Üniversitesi,
Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Fakültesi, Ankara

Ayça AKLAR ÇÖREKÇİ, Dr. Öğr. Üyesi Fzt.

Yeditepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, İstanbul

Ayşegül BİRLİK, Uzm. Ecz.

Aktif ve İyi Yaşam Danışmanlığı, İstanbul

Beyza TAYFUR, Uzm. Fzt.

Queen Mary Londra Üniversitesi,
Spor ve Egzersiz Fizyoterapisi Bölümü Doktora Öğrencisi,
Londra, Birleşik Krallık

Buse ÖZCAN KAHRAMAN, Arş. Gör. Dr. Fzt.

Dokuz Eylül Üniversitesi
Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu, İzmir

Cevher SAVCUN DEMİRCİ, Dr. Öğr. Üyesi Fzt.

Balıkesir Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Balıkesir

Cemile BOZDEMİR ÖZEL, Arş. Gör. Dr. Fzt.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri
Fakültesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Eskişehir

Çetin SAYACA, Öğr. Gör. Dr. Fzt.

Bursa Uludağ Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Bursa

Defne KAYA UTLU, Prof. Dr. Fzt.

Bursa Uludağ Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Bursa

Dilara KARA, Arş. Gör. Uzm. Fzt.

Hacettepe Üniversitesi,
Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Fakültesi, Ankara

Dilara SAKLICA, Uzm. Fzt.

Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü,
Kardiyopulmoner Rehabilitasyon
Doktora Programı Öğrencisi, Ankara

Elif YILDIZ, Öğr. Gör. Dr.

Bursa Uludağ Üniversitesi, Keles Meslek Yüksekokulu,
Gıda Teknolojisi Programı, Bursa

Filiz EYÜBOĞLU, Öğr. Gör. Uzm. Fzt.

Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, İstanbul

Günseli USGU, Dr. Öğr. Üyesi Fzt.

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Gaziantep

Gürkan GÜNAYDIN, Dr. Öğr. Üyesi Fzt.

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri
Fakültesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Aydın

Kadriye BALCI TOMBAK, Öğr. Gör. Dr. Fzt.

Akdeniz Üniversitesi
Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Antalya

Mahmut ÇALIK, Öğr. Gör. Uzm. Fzt.

Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü,
Spor Fizyoterapistliği Programı Doktora Öğrencisi, Ankara

Manolya ACAR, Dr. Öğr. Üyesi Fzt.

Başkent Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Ankara

Metin GÜLDAŞ, Doç. Dr.

Bursa Uludağ Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Bursa

Mert Ş. ERGİN, Uzm. Fzt.

Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü,
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon
Doktora Programı Öğrencisi, İstanbul

Muharrem Gökhan BEYDAĞI, Ar. Gör. Uzm. Fzt.

Hacettepe Üniversitesi
Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Fakültesi, Ankara

Ozan GÜRBÜZ, Prof. Dr.

Bursa Uludağ Üniversitesi, Ziraat Fakültesi,
Gıda Mühendisliği Bölümü, Bursa

Özden ÖZKAL, Dr. Öğr. Üyesi Fzt.

Bursa Uludağ Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Bursa

Özge ÖZALP, Dr. Öğr. Üyesi Fzt.

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Lefkoşa

Rabia Tuğba KILIÇ, Dr. Öğr. Üyesi Fzt.

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri
Fakültesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Ankara

Saniye AYDOĞAN ARSLAN, Dr. Öğr. Üyesi Fzt.

Kırıkkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Kırıkkale

Seda BIÇICI ULUŞAHİN, Öğr. Gör. Dr. Fzt.

Sağlık Bilimleri Üniversitesi,
Gülhane Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Fakültesi, Ankara

Seda ÖZDER, Dyt.

Okan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beslenme
Diyetetik Programı Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul

Selda GÖKÇEN, Öğr. Gör. Uzm. Fzt.

Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Kütahya

Serdar DEMİRCİ, Dr. Öğr. Üyesi Fzt.

Balıkesir Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Balıkesir

Serkan USGU, Dr. Öğr. Üyesi Fzt.

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Gaziantep

Seval TAMER, Dr. Öğr. Üyesi Fzt.

Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Sağlık Bilimleri
Fakültesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Kütahya

Taha İbrahim YILDIZ, Arş. Gör. Uzm. Fzt.

Hacettepe Üniversitesi,
Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Fakültesi, Ankara

Kısım I Egzersize Giriş

BÖLÜM 1

Egzersizin Tanımı, Egzersiz Tipleri, Egzersiz Reçetesi

DEFNE KAYA UTLU

Egzersiz ve Fiziksel Aktivite.....	3
Egzersiz Tipleri	4
Aerobik Egzersizler	4
Kassal Uygunluk Egzersizleri.....	6
Germe Egzersizleri	13
Nöromusküler Uygunluk Egzersizleri	15
Sonuç.....	17

Kısım II

Egzersize Özgü Kas-İskelet Sistem Anatomisi

BÖLÜM 2

Anatominin Temel Tanımları ve Antropometri

SEDA BIÇICI ULUŞAHİN

Giriş	21
Anatomi	22
Anatomik Pozisyon.....	22
Yön Terminolojisi	22
Düzlemler ve Eksenler	23
Eklem Tipleri	24
Eklem ve Hareketleri.....	25
Antropometri.....	29
Antropometrinin Tanımı	29
Vücut Yağ Oranının Belirlenmesi	40
Vücut Kütle İndeksi (VKİ).....	42
Bel-Kalça Oranı.....	42
Vücut Tipleri ve Analizi	42
Sonuç.....	45

BÖLÜM 3**Kemik ve Eklem Yapısı****GÜNSELİ USGU • SERKAN USGU**

Giriş	48
Kemik.....	48
Kemiğin Anatomik Yapısı	48
Histolojik Yapı.....	50
Kemik Tipleri.....	51
Kemiğin Beslenmesi	52
Kemiğin İnervasyonu.....	53
Kassal Katkı.....	53
Eklem.....	53
Eklem Tipleri.....	53
Eklem Beslenmesi.....	56
Eklem İnervasyonu.....	56
Eklem İçi Yapılar.....	57
Sonuç.....	60

BÖLÜM 4**Kas Yapısı ve Fonksiyonu****MAHMUT ÇALIK**

Giriş	64
Kas Dokusunun Gelişimi	64
İskelet Kasının Anatomisi.....	64
Kas Dokusunun Yapısı.....	64
Sarkomer.....	64
Kas Dokusunun Elemanları	64
Yapısal Proteinler	66
Kasın Konnektif Dokusu	67
Motor Ünite.....	68
Kas Lifi Tipleri	69
Tip I Kas Lifleri (yavaş kasılan lifler, yavaş oksidatif lifler, kırmızı lifler).....	69
Tip II Kas Lifleri (hızlı kasılan lifler)	69
Kas Lifi Tipi ve Eğitim.....	69
İskelet Kasının İnervasyonu.....	70
İskelet Kasının Beslenmesi.....	70
Kas Mimarisi.....	71
Kas Kasılma Tipleri	72
İzometrik Kasılma	72
Konsentrik Kasılma	72
Egzentrik Kasılma	72
Kas Kasılma Teorileri	73
Kayan Filamentler Teorisi	73
Dönen Filamentler Hipotezi	74
Kas İşlevini Etkileyen Diğer Etkenler	74
Eklem Türü ve Kasın Ekleme Göre Konumu	74

Duyusal Reseptörler	74
Diğer Kas Türleri	75
Düz Kas	75
Kalp Kası	75
Sonuç.....	75

BÖLÜM 5

Sinir Yapısı ve Fonksiyonu

ÇETİN SAYACA

Giriş	77
Sinir Sistemi	77
Merkezi Sinir Sistemi	78
Periferik Sinir Sistemi.....	81
Sinir Hücresinin Anatomik Yapısı	87
Sinir Sisteminde Bulunan Diğer Hücreler	88
Sinir Sisteminde Motor Cevaptan Sorumlu Anatomik Yapıların Hiyerarşik Yapılanması	88
Sonuç.....	89

BÖLÜM 6

Ayak/Ayak Bileği

SERDAR DEMİRCİ • GÜRKAN GÜNAYDIN

Giriş	91
Ayak, Ayak Bileği Kompleksinde Yer Alan Kasılmayan (Non-Kontraktıl) Yapılar	92
Kemik Yapılar	92
Ayak ve Ayak Bileği Eklemleri	92
Eklem Kapsülü ve Bağlar	97
Diğer Yapılar	99
Ayak Bileği Eklemi ile ilişkili Kasılabilen (Kontraktıl) Yapılar	101
Ayak Bileği Ekleminde Yer Alan Kemik Yapı ve Kasların Palpasyonu	104
Ayak Bileği Ekleminde Meydana Gelen Hareketler	111
Ayak Bileği Hareketleri	111
Ayak Bileğinin Rotasyon Ekseni	112
Eklem Hareket Genişliği	112
Yürüyüşün Kinematığı	112
Ayak Bileğine Uygulanan Yükler	113
Ayak Bileği Eklem Hareketlerinde Görev Alan Kasların Egzersiz Tipine Göre Çalıştığı Kanıtı Dayalı Egzersizler	113
Gastroknemius Kası	113
Soleus Kası	114
Peroneus Longus Kası	114
Tibialis Anterior Kası	115
Sonuç.....	115

BÖLÜM 7**Diz Eklemi****ABDULHAMİT TAYFUR • BEYZA TAYFUR**

Giriş	117
Diz Ekleminde Yer Alan Kasılamayan (Non-Kontraktıl) Yapılar	118
Kemik Yapılar	118
Eklem Kapsülü ve Bağlar	120
Diğer Yapılar	122
Diz Eklemi ve İlişkili Eklemeler	124
Diz Eklemi ile ilişkili Kasılan (Kontraktıl) Yapılar	124
Diz Ekleminde Yer Alan Kemik ve Kasların Palpasyonu	127
Diz Ekleminde Meydana Gelen Hareketler	129
Diz Eklem Hareketlerinde Görev Alan Kasların Egzersiz Tipine Göre Çalıştığı Kanıta Dayalı Egzersizler	130
Sonuç	136

BÖLÜM 8**Kalça Eklemi****MUHARREM GÖKHAN BEYDAĞI**

Giriş	137
Kalça Ekleminde Yer Alan Kasılamayan (Non-Kontraktıl) Yapılar	138
Kemik Yapılar	138
Eklem Kapsülü ve Ligamentler	139
Diğer Yapılar	141
Kalça Eklemi ile ilişkili Kasılabilen (Kontraktıl) Yapılar	142
Kalça Ekleminde Yer Alan Kemik ve Kasların Palpasyonu	142
Kalça Ekleminde Meydana Gelen Hareketler	142
Kalça Ekleminde Meydana Gelen Hareketler ile İlişkili Eklemeler	147
Kalça Eklem Hareketlerinde Görev Alan Kasların Egzersiz Tipine Göre Çalıştığı Kanıta Dayalı Egzersizler	147
Sonuç	148

BÖLÜM 9**Aksial İskelet****KADRİYE BALCI TOMBAK**

Giriş	151
Aksial İskelette Yer Alan Kasılamayan (Non-Kontraktıl) Yapılar	152
Kemik Yapılar	152
Aksiyal İskelet ile ilişkili Eklemeler	157
Aksiyal İskelet ile ilişkili Kasılabilen (Kontraktıl) Yapılar	160
Sırt Kasları	160
Göğüs Kasları	162
Karın Kasları	164
Aksiyal İskelette Palpasyon ile Ele Gelen Noktalar	165
Vertebral Kolon Biyomekaniği	167
Aksiyal İskelet İçin Temel Egzersiz Örnekleri	168
Sonuç	171

BÖLÜM 10**Omuz Eklemi****DİLARA KARA • TAHA İBRAHİM YILDIZ**

Giriş	173
Omuz Ekleminde Yer Alan Kasılamayan (Non-Kontraktıl) Yapılar	174
Kemik Yapılar	174
Omuz Kompleksi Eklemleri	174
Eklem Kapsülü ve Ligamentler	175
Diğer Yapılar	176
Omuz Eklemi ile ilişkili Kasılabilen (Kontraktıl) Yapılar	177
Omuz Ekleminde Yer Alan Kemik Yapıların ve Kasların Palpasyonu	179
Omuz Ekleminde Meydana Gelen Hareketler	185
Skapulohumeral Ritim	186
Omuz Hareketlerinde Görev Alan Kasların Çalıştığı Kanıta Dayalı Egzersizler	186
Supraspinatus	186
İnfraspinatus-Teres Minör	186
Subskapularis	187
Deltoid	187
Serratus Anterior	188
Trapez	189
Sonuç	189

BÖLÜM 11**Dirsek Eklemi****SEVAL TAMER**

Giriş	193
Dirsek Ekleminde Yer Alan Kasılamayan (Non-Kontraktıl) Yapılar	193
Kemik Yapılar	193
Eklem Kapsülü ve Ligamentler	195
Diğer Yapılar	197
Dirsek Eklemi ve İlişkili Eklemler	199
Dirsek Eklemi ile ilişkili Kasılan (Kontraktıl) Yapılar	200
Dirsek Ekstansör Kasları	201
Dirsek Fleksör Kasları	202
Önkol Supinatör ve El Bileği Ekstansör Kasları	202
Önkol Pronator ve El Bileği Fleksör Kasları	203
Dirsek Ekleminde Yer Alan Kemik Yapı ve Kasların Palpasyonu	204
Kemik Yapıların Palpasyonu	204
Kas Palpasyonu	206
Dirsek Ekleminde Meydana Gelen Hareketler	209
Normal eklem hareketi	209
Stabilizasyon	210
Kuvvet İletimi	211
Dirsek Eklem Hareketlerinde Görev Alan Kasların Egzersiz Tipine Göre Çalıştığı Kanıta Dayalı Egzersizler	211
Dirsek Ekstansör Kasları İçin Kanıta Dayalı Egzersizler	212
Dirsek Fleksör Kasları İçin Kanıta Dayalı Egzersizler	214

Önkol Supinatör-Pronatör Kaslar için Kanıta Dayalı Egzersizler	216
Ön Kol Supinatör ve El Bileği Ekstansör Kasları için Kanıta Dayalı Egzersizler	217
Ön Kol Pronator ve El Bileği Fleksör Kasları için Kanıta Dayalı Egzersizler	220
Sonuç.....	220

BÖLÜM 12

El/El Bileği

RABİA TUĞBA KILIÇ

Giriş	223
El/El Bileği Eklemine Yer Alan Kasılamayan (Non-Kontraktıl) Yapılar	224
Elin Kemik Yapıları.....	224
El/El Bileği Eklemi ve Ligamentleri	227
Diğer Yapılar	228
El/El Bileği Eklemi ile ilişkili Kasılan (Kontraktıl) Yapılar	230
El/El Bileği Eklemine Meydana Gelen Hareketler	232
Radiokarpal Eklemde Meydana Gelen Hareketler.....	232
İnterkarpal ve Mediokarpal Eklemlerde Meydana Gelen Hareketler	233
Metakarpofalangeal ve İnterfalangeal Eklemlerde Meydana Gelen Hareketler	233
Karpometakarpal ve İnterkarpal Eklemlerde Meydana Gelen Hareketler	233
El/El Bileği Eklemine Yer Alan Yapıların Palpasyonu	234
El ve El Bileği Eklem Hareketlerinde Görev Alan Kasların Egzersiz Tipine Göre Çalıştığı Kanıta Dayalı Egzersizler ..	237
Muskulotendinöz Mobilite Teknikleri.....	237
Esneklik ve Hareket Açıklığını Geliştirici Egzersizler	237
Kasıl Performans, Nöromusküler Kontrol ve Koordineli Hareketi Geliştirme Egzersizleri	237
Sonuç.....	238

BÖLÜM 13

Pelvis

AYÇA AKLAR ÇÖREKÇİ

Giriş	239
Pelviste Yer Alan Kasılamayan (Non-Kontraktıl) Yapılar	240
Kalça kemiği (Koksa)	241
Eklemler	241
Ligamentler	243
Bir Geçiş Bölgesi: Pelvis	243
Pelvis ile ilişkili Kasılabilen (Kontraktıl) Yapılar	244
Pelviste Yer Alan Kemik ve Kasların Palpasyonu	245
Pelviste Meydana Gelen Hareketler	247
Simetrik Hareket.....	247
Asimetrik Hareket	248
Lumbopelvik Ritim	248
Pelviste Görev Alan Kasların Egzersiz Tipine Göre Çalıştığı Kanıta Dayalı Egzersizler	248
Sonuç.....	253

Kısım III

Egzersize Özgü Sistemler Fizyolojisi

BÖLÜM 14

Fizyolojik Adaptasyon

MANOLYA ACAR

Giriş	257
Adaptasyon	257
Fizyolojik Adaptasyon	258
Egzersiz ve Fizyolojik Adaptasyon.....	258
Beyin	259
Kalp ve İskelet Kası.....	260
Kemik.....	261
Karaciğer, Pankreas ve Bağırsak	262
Yağ Dokusu.....	263
Sonuç ve Öneriler	264

BÖLÜM 15

Hücre ve Depolama

BUSE ÖZCAN KAHRAMAN

Giriş	265
Hücresel Değişiklikler ve Egzersiz Eğitimi.....	265
İskelet Kasında Egzersiz İle Oluşan Adaptasyonlar	266
Beyin ve Diğer Dokularda Egzersiz İle Oluşan Adaptasyonlar	268
Depolama ve Egzersiz	268
Farklı Egzersiz Çeşitleri ile Oluşan Adaptasyonlar	270
Egzersiz Şiddeti ve Hücresel Adaptasyonlar.....	272
Akut Egzersiz ve Hücresel Adaptasyonlar	273
Eğitim Süresi, Frekansı ve Hücresel Adaptasyonlar	273
Otofaji, Mitofaji ve Egzersiz	273
Sonuç ve Öneriler	275

BÖLÜM 16

Kas-İskelet Sisteminin Egzersize Adaptasyonu

ASLIHAN ÇAKMAK

Giriş	278
Kas-İskelet Sistemi Anatomisi: Kas-İskelet Sistemine Genel Bir Bakış	278
Kas-İskelet Sistemi Fizyolojisi: İskelet Kasının Yapısı, Kas Lifi ve Kontraksiyon Tipleri, Kas Kasılması ile Kayan ve	
Dönen Filamentler	278
İskelet Kasının Yapısı.....	278
Kas Lifi ve Kontraksiyon Tipleri.....	280
Kas Kasılması, Kayan ve Dönen Filamentler	282

Kas-İskelet Sisteminin Aerobik Egzersize Akut Yanıtı.....	283
Kas-İskelet Sisteminin Aerobik Egzersize Kronik Yanıtı.....	284
İskelet Kası Adaptasyonları.....	284
Aerobik Egzersiz ve Tendon.....	286
Aerobik Egzersiz ve Kemik Doku.....	286
Farklı Egzersiz Tiplerinde Adaptasyon Mekanizmaları.....	287
Birincil Sinyaller.....	287
İkincil Sinyaller.....	287
Egzersize Adaptasyonu Etkileyen Etkenler.....	289
Kas-İskelet Sistemi Patolojilerinde Egzersiz Sırası/Sonrası Oluşabilecek Yan/İstenmeyen Etkiler ve Yönetimi.....	289
Kas-İskelet Sisteminin Egzersize Adaptasyon Mekanizmasının Karşılaştırılması: Sağlıklı Birey ve Fibromiyalji Tanılı Hasta.....	290
Sonuç ve Öneriler.....	290

BÖLÜM 17

Nöral Sistem ve Egzersize Adaptasyonu

CEVHER SAVCUN DEMİRCİ • SANİYE AYDOĞAN ARSLAN

Giriş.....	295
Anatomi.....	296
Fizyoloji.....	297
Nöronlarda Elektriksel Aktivite.....	298
Aksiyon Potansiyelinin Bölümleri.....	298
Nöral Sistemin Aerobik Egzersize Akut Yanıtı.....	299
Periferik Sinir Sisteminin Aerobik Egzersize Akut Yanıtı.....	299
Merkezi Sinir Sisteminin Aerobik Egzersize Akut Yanıtı.....	300
Nöral Sistemin Aerobik Egzersize Kronik Yanıtı.....	300
Periferik Sinir Sisteminin Aerobik Egzersize Kronik Yanıtı.....	300
Merkezi Sinir Sisteminin Aerobik Egzersize Kronik Yanıtı.....	301
Farklı Egzersiz Tiplerinde Adaptasyon Mekanizmaları.....	302
Egzersize Adaptasyonu Etkileyen Etkenler.....	303
Nöral Sistem Patolojilerinde Egzersiz Sırası/Sonrası Oluşabilecek Yan/İstenmeyen Etkiler ve Yönetimi.....	304
Nöral Sistemin Egzersize Adaptasyon Mekanizmasının Karşılaştırılması: Sağlıklı Birey ve İnme Tanılı Hasta.....	305
Sonuç ve Öneriler.....	307

BÖLÜM 18

Biyoenerjetikler ve Metabolizma

ÖZGE ÖZALP

Giriş.....	309
Adenozin Trifosfat: Enerji Birimi.....	310
Vücutta Enerji Sistemleri.....	310
Fosfojen Sistem (Acil Enerji Sistemi).....	311
Glikoliz (Kısa Süreli Enerji Sistemi).....	312
Aerobik Enerji Sistemi (Oksidatif Sistem).....	315

Enerji Sistemlerinin Entegre İşlevi.....	320
Enerji Sistemlerinin Kapasitesi ve Eğitimin Etkileri.....	321
Kısa Süreli-Yüksek Şiddetli Egzersiz Eğitimi	321
Uzun Süreli-Submaksimal Endürans Eğitimi	321
Sonuç ve Öneriler	322

BÖLÜM 19

Solunum Sistemi ve Egzersize Adaptasyonu

DİLARA SAKLICA

Giriş	324
Anatomi	324
Burun	324
Larinks	324
Toraks.....	324
Trakea	326
Akciğerler	326
Plevra	326
Diyafragma.....	326
Fizyoloji.....	327
Akciğer Hacimleri ve Kapasiteleri	330
Solunum Gaz Değişimi ve Gazların Taşınması.....	331
Solunumun Düzenlenmesi.....	332
Solunum Sisteminin Aerobik Egzersize Akut Yanıtı.....	334
Solunum Sisteminin Aerobik Egzersize Kronik Yanıtı	335
Farklı Egzersiz Tiplerinde Adaptasyon Mekanizmaları.....	335
Egzersize Adaptasyonu Etkileyen Etkenler	336
Yaş.....	336
Cinsiyet.....	337
Egzersizin Tipi	337
Egzersizin Şiddeti.....	337
Egzersizin Süresi	337
Egzersizin Sıklığı	337
Egzersizin Kişiyeye Uygunluğu (Özelleşme).....	337
Genetik Etkenler	337
Solunum Sistem Patolojilerinde Egzersiz Sırası/Sonrası Oluşabilecek Yan/İstenmeyen Etkiler ve Yönetimi.....	337
Solunum Sisteminin Egzersize Adaptasyon Mekanizmasının Karşılaştırılması: Sağlıklı Birey ve KOAH Tanılı Hasta	338
Sonuç ve Öneriler	341

BÖLÜM 20

Dolaşım Sistemi ve Egzersize Adaptasyonu

FİLİZ EYÜBOĞLU

Giriş	344
Dolaşım Sistemi Anatomisi	344
Kalp	344

Periferik Vasküler Sistem	345
Hemodinami	347
Dolaşım Sistemi Fizyolojisi	347
Kalbin Dinamik Fizyolojisi.....	347
Egzersiz Dolaşım Sistemi Üzerine Akut Etkisi.....	350
Egzersiz Sırasında Kalp Debisi, Atım Hacmi ve Kalp Hızı	350
Kan Basıncı ve Total Periferik Direnç	351
Egzersiz Sırasında Kan Akışı ve Oksijen Dağılımı	352
Egzersiz Sırasında Arterio-Venöz Oksijen Farkı	353
Egzersiz Sırasında Kalp Hızı ve Kan Basıncının Otonomik Kontrolü.....	353
Egzersiz Dolaşım Sistemi Üzerine Kronik Etkisi	353
Kalp Hızı, Atım Hacmi ve Kardiyak Debi Üzerine Etkisi	353
Kardiyak Hipertrofi	354
Endotelial Fonksiyon ve Kapiller Yoğunluk Üzerine Etkisi.....	355
Kan Basıncı Üzerine Etkisi	355
Kan Hacmi ve Plazma Üzerine Etkisi.....	356
Kan Lipitleri Üzerine Etkisi.....	356
Arterio Venöz Oksijen Farkı Üzerine Etkisi	356
Laktik Asit Toleransı Üzerine Etkisi	356
Egzersiz Sonrası Toparlanma Üzerine Etkisi.....	356
Farklı Egzersiz Tiplerinde Adaptasyon Mekanizmaları.....	356
Egzersize Adaptasyonu Etkileyen Etkenler	358
Dolaşım Sistemi Patolojilerinde Egzersiz Sırası/Sonrası Oluşabilecek Yan/İstenmeyen Etkiler ve Yönetimi	359
Dolaşım Sisteminin Egzersize Adaptasyon Mekanizmasının Karşılaştırılması: Sağlıklı Birey ve Kalp	
Yetersizliği Tanılı Hasta	360
Sonuç ve Öneriler	363

BÖLÜM 21

Endokrin Sistem ve Egzersize Adaptasyonu

CEMİLE BOZDEMİR ÖZEL

Giriş	365
Endokrin Sistemin Anatomisi.....	365
Endokrin Sistemin Fizyoloji.....	367
Endokrin Sistemin Aerobik Egzersize Akut Yanıtı	371
Endokrin Sistemin Aerobik Egzersize Kronik Yanıtı	371
Farklı Egzersiz Tiplerinde Adaptasyon Mekanizmaları.....	372
Kuvvetlendirme Eğitimi	372
Yüksek Şiddette Aralıklı Egzersiz Eğitimi.....	372
Tüm Vücut Vibrasyonu.....	373
Egzersize Adaptasyonu Etkileyen Etkenler	373
Cinsiyet.....	373
Yaş.....	373
Etnik ve İrk.....	373
Vücut Kompozisyonu	373
Mental Sağlık.....	373
Sirkadiyen Ritm	374
Beslenme	374

Soğuk Ortam.....	374
Kahverengi Yağ Dokusu.....	374
Endokrin Sistem Patolojilerinde Egzersiz Sırası/Sonrası Oluşabilecek Yan/İstenmeyen Etkiler ve Yönetimi.....	374
Endokrin Sistemin Egzersize Adaptasyon Mekanizmasının Karşılaştırılması: Sağlıklı Birey ve Tip 2 Diyabet Tanılı Hasta.....	375
Sonuç ve Öneriler	377

BÖLÜM 22

Renal Sistem, Sıvı Dengesi ve Egzersize Adaptasyonu

SELDA GÖKÇEN

Giriş	380
Anatomi	380
Böbrek.....	380
Üreter	380
Mesane.....	380
Üretra	380
Fizyoloji.....	380
Metabolik Atıkların Vücuttan Uzaklaştırılması.....	381
Sıvı ve Elektrolit Dengesinin Düzenlenmesi	381
Renin – Anjiyotensin Sistemi.....	382
Asit-Baz Dengesinin Sağlanması.....	382
Glukoneojenez	382
Renal Sistemin Aerobik Egzersize Akut Yanıtı.....	382
Renal Hemodinamik Yanıtlar.....	382
Endokrin Yanıtlar	383
Renal Sistemin Aerobik Egzersize Kronik Yanıtı	384
Farklı Egzersiz Tiplerinde Adaptasyon Mekanizmaları.....	385
Egzersize Adaptasyonu Etkileyen Etkenler	386
Renal Sistem Patolojilerinde Egzersiz Sırası/Sonrası Oluşabilecek Yan/İstenmeyen Etkiler ve Yönetimi.....	386
Proteinüri.....	387
Akut Böbrek Yetmezliği	387
Renal Sistemin Egzersize Adaptasyon Mekanizmasının Karşılaştırılması: Sağlıklı Birey ve Kronik Böbrek Yetmezliği Tanılı Hasta	387
Sonuç ve Öneriler	388

BÖLÜM 23

İmmün Sistem ve Egzersize Adaptasyonu

ÖZDEN ÖZKAL

Giriş	393
İmmün Sistem Yapı ve Fonksiyonları.....	393
Lenfoid Organlar	394
Hücreler.....	395
İmmünoglobulinler	395
Sitokinler	395

İmmün Sistem ve Egzersiz	396
İmmün Sistemin Aerobik Egzersize Akut Yanıtı	397
İmmün Sistemin Aerobik Egzersize Kronik Yanıtı	397
Farklı Egzersiz Tiplerinde Adaptasyon Mekanizmaları	399
Egzersize Adaptasyonu Etkileyen Etkenler	400
İmmün Sistem Patolojilerinde Egzersiz Sırası/Sonrası Oluşabilecek Yan/İstenmeyen Etkiler ve Yönetimi	401
İmmün Sistemin Egzersize Adaptasyon Mekanizmasının Karşılaştırılması: Sağlıklı Birey ve Romatoid Artrit Tanılı Hasta	401
Sonuç ve Öneriler	404

Kısım IV Özel Konular

BÖLÜM 24

Denge, Koordinasyon ve Propriyosepsiyon

MERT Ş. ERGİN

Giriş	410
Vestibüler Sistem	410
Vestibüler Sistem Fonksiyonel Anatomi ve Fizyolojisi	410
Vestibüler Sistem Bozuklukları	412
Denge	412
Dengenin Tanımı	412
Denge Türleri	412
Denge Problemleri	412
Denge Değerlendirme Yöntemleri	413
Vestibüler Sistem ve Denge Rehabilitasyonu	415
Koordinasyon	418
Koordinasyonun Tanımı	418
Motor Koordinasyon	418
Koordinasyonun Değerlendirilmesi	419
Propriyosepsiyon	419
Propriyosepsiyon Tanımı	419
Propriyoseptif Duyu	420
Propriyosepsiyon Ölçüm Yöntemleri	421
Sonuç ve Öneriler	422

BÖLÜM 25

Hareket ve Beslenme İlkeleri

METİN GÜLDAŞ • ELİF YILDIZ • OZAN GÜRBÜZ • SEDA ÖZDER

Giriş	423
Beslenme	424
Temel Besin Öğeleri	424
Beslenme ve Hareket	425
Enerji İhtiyacı	425

Karbonhidrat Seçimi	426
Sağlıklı Bir Kas-İskelet Sistemi İçin Önemli Besin Öğeleri	426
Protein	427
C vitamini	428
Kalsiyum	428
D Vitamini	428
Magnezyum	429
Potasyum	429
Omega-3 Yağ Asitleri	429
Kollajen	429
Glukozamin ve Kondroitin	429
Polifenoller	430
Sülforafan	430
Dialil Disülfid	430
Yumurta Kabuğu Zarı Takviyesi	430
Sonuç ve Öneriler	430

BÖLÜM 26

Kas-İskelet Sistemi Sağlığında Besin Takviyeleri

AYŞEGÜL BİRLİK

Giriş	433
Kemik, Eklem ve Bağ Doku Sağlığında Besin Takviyeleri	433
Yapısal İçerik ve Onarım Takviyeleri	434
İnflamasyon ve Ağrı Problemlerinde Takviyeler	438
Kas Sağlığında Besin Takviyeleri	442
Kas Yaralanmalarında İyileşme	442
Tendon - Bağ Doku Yaralanmalarında İyileşme	442
Sonuç ve Öneriler	442

